

A Könyvtárostánárok Egyesülete javaslatai a könyvtári állomány nyilvántartásáról, ellenőrzéséről és az állományból való törlésről szóló jogi szabályozáshoz

Üdvözljük, szükségesnek tartjuk a módosítást. Köszönjük a kezdeményező kollégáknak, hogy 2021 után újra foglalkozik a szakma ezzel az ügyel.

Alábbi hozzászólásunkat az Országos Széchényi Könyvtár kollégáitól származó jogszabálytervhez és a jelenleg érvényes 3/1975. (VIII. 17.) KM–PM együttes rendelet a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból történő törlésről szóló szabályzat kiadásáról c. jogszabályhoz képest tesszük. Észrevételeink és javaslataink általános kérdéseket is érintenek, de kiemelten képviseljük a kisebb könyvtárak, kiemelten az iskolai könyvtárak szempontjait. Ezek értelmezését segítő röviden be is mutatjuk ezen könyvtártípus állománnyal kapcsolatos jellemzőit.

Az iskolai könyvtárak és állományának jellemzői

- Általában egy személy dolgozik, könyvtárvezetői „megbízás”/megnevezés nélkül.
- A könyvtári tereket gyakran használják a könyvtáros felügyelete, jelenléte nélkül.
- Kis mennyiségű állomány. Általában 30 ezer alatt.
- Nagy mennyiségű az időlegesen beszerzett tankönyv.
 - Az ingyenes tankönyvellátás lényege jelenleg, hogy a diákok a tankönyvet a könyvtártól való kölcsönzés útján kapják. Vagyis teljes tanévre vagy az iskola elvégzéséig „kölcsönzik”. Ezek egyedi nyilvántartása szükségtelen.
 - A tartós tankönyvek a fentitől különböző állományrész. Ezek egyedi nyilvántartása indokolt lehet, mert ezeket adott időre kölcsönzik a tanulási folyamat különböző szakaszában egyénileg vagy csoportosan. Például egy tanórára vagy egy témakör feldolgozása alatt.
- Nagy mennyiségű a nagy példányszámú, sokat forgatott, vagyis gyorsan elhasználódó dokumentum (pl.: kötelező olvasmányok, szöveggyűjtemények, feladatgyűjtemények). Ezek egyedi és csoportos kölcsönzése is szükséges.
- A fenntartó gyakran nem fizeti ki valódi/szakszerű/hitelesített könyvtári szoftvert, így vagy papírnyilvántartások vagy helyi fejlesztésű elektronikus megoldások vagy egyszerű elektronikus táblázatok segítségével történik a nyilvántartás.
 - Ezek egyértelmű minimumára szükséges szabályozás. Olyan szabályozás, ami előremutató, a fejlődést támogató.
- Gyakoriak a kettős funkciójú könyvtárak (bár az adminisztráció miatt ezek nem mindig hivatalos működési formák).

Javaslat

- A leendő új/módosított kulturális törvényben legyen egyértelműbben megfogalmazva, hogy az iskolai könyvtárakra mely részei vonatkoznak.

- A kulturális tárca működjön együtt az oktatási tárccal, hogy a könyvtári működésre vonatkozó jogi, szakmai előírások érvényességét az oktatási jogszabályok is erősítsék meg.
 - Ezen a területen különösen fontos lenne az ingyenes tankönyvellátás tankönyveire vonatkozó jogszabályok összhangba hozása a könyvtári állomány nyilvántartására vonatkozó szabályokkal. Egyértelműen mondja ki, hogy milyen nyilvántartás szükséges. Javaslat: összesített nyilvántartás.

Észrevételek az OSZK szövegjavaslatához

Üdvözljük, támogatjuk:

- Az állományellenőrzés gyakoriságának csökkentését, mert a gyakorlatban ez betarthatatlan volt.
- A részletszabályozások esetén helyi szabályokba utalja a folyamatok rögzítését. Kis könyvtárakban, és intézmények részeként működő könyvtárakban sok más szabálynak, élethelyzetnek kell megfelelni. Ehhez rugalmasságot biztosít, amit viszont egy helyi szabályzatban átláthatóvá lehet tenni.
- Kikerül a rendeletből a 40 éve nem létező „az iskolai könyvtárak vármegyei szakfelügyelőjének” hatásköre. Már az is nevetséges volt, amikor az évtizedek óta nem létező megyei szakfelügyelőt „vármegyesítették” a jogszabályban.
- A tervezet 5. § alapján jónak tartjuk, hogy az elektronikus nyilvántartás immár prioritást élvez, hangsúlyossá válik, így az iskolai könyvtárak fenntartóit reményeink szerint könnyebb lesz meggyőznünk annak használatának biztosításáról.

Módosítási javaslat

- Az „időleges megőrzésre beszerzett dokumentum” meghatározásának a korábban beadott javaslatunk ellenére (tervezet 4.§ 7. pont) része a maximum három évre való beszerzés. Ez komoly probléma az iskolai könyvtárakban, mert a tartós tankönyv oktatási meghatározása négy év. Vagyis az egy év különbözet jelentős adminisztratív terheket ró az az iskolai könyvtárakra. Ezeket a tankönyveket a törvényi minimum után kicserélik újabbakra, így a példányok többségét selejtezni szükséges.
 - **Javaslat 1.:** a meghatározásban három helyett négy év szerepeljen.
 - **Javaslat 2.:** az időkorlát meghatározását utalják helyi szabályozási körbe.

Pontosítási javaslatok:

- Fogalomhasználat: **könyvtári állomány**
 - „A könyvtár dokumentumainak összessége a könyvtári állomány.” kivéve a levéltári - mondta az 1975-ös rendelet.
 - A tervezet 4.§-a az értelmező rendelkezések között ezt mondja: „8. könyvtári állomány: a könyvtár által tartós vagy végleges megőrzésre nyilvántartásba vett dokumentumok összessége”
 - Ha ilyen szűkítően értelmezzük a könyvtári állományt, akkor hogyan hívjuk, definiáljuk a könyvtár teljes gyűjteményét. Arra nézve nincsenek közös, alapvető nyilvántartási szabályok?
 - **Javaslat:** Legyen a meghatározások között egy a könyvtár összes dokumentumára vonatkozó kifejezés, amit a jogszabályok következetesen használnak.
- **A nem egyedi és nem végleges** nyilvántartású dokumentumok kezelésének alapelveit célszerű lenne egyértelműbben, egy helyen meghatározni.
 - A tervezet 6.§ az állományhoz tartozó dokumentumokról szól. Amiről fentebb az derül ki, hogy azok csak az egyedi nyilvántartású dokumentumok. De ezt itt is

érdeemes lenne a szövegben megerősíteni, hogy az egyedi nyilvántartásúakra vonatkozik.

- 11.§ az „időleges megőrzésre beszerzett dokumentum”-ról csak azt mondja, hogy a fejezet nem vonatkozik rájuk, és helyi szabályozásba adja az ellenőrzés és a törlés módját. Megállapítja a nyilvántartás ideiglenességét. De nem derül ki, hogy a nyilvántartásnak milyen minimális adattartalma van és azt sem, hogy a nyilvántartás ideiglenessége mit jelent.
 - Itt szükséges a számviteli jogszabályokkal való összhang. Arra tekintettel kell meghatározni, hogy a gazdasági elszámolások hány évre visszamenőleg ellenőrizhetők.
- **Javaslat:** A tervezet 5.§-a sorolja fel, hogy a könyvtári dokumentumokról kötelezően vezetendő nyilvántartás háromféle lehet: egyedi, időleges és összesített.
- **Javaslat:** Még egyértelműbb, használhatóbb lenne, ha a rendeletnek lenne egy-egy rövid fejezete az „összesített nyilvántartású dokumentumok” és az „időleges megőrzésre beszerzett dokumentum” nyilvántartásáról, selejtezéséről is. Ott mondja ki, mi az, ami minimálisan kötelező, és mi helyi szabályzat hatásköre. Esetleg mit kell a helyi szabályzatban meghatározni.

- **A több fenntartó esete**

- A jelenlegi rendelet szövege: „1.§ (5) Ha a könyvtárat több szerv közösen tartja fenn, illetőleg működésének költségeihez több szerv járul hozzá, fenntartónak – a szabályzat alkalmazásában – a könyvtár működtetését ellátó szervet kell tekinteni.”
- A tervezet nem tér ki erre az esetre. Főleg kistélepüléseken előforduló megoldás a kettős funkciójú könyvtár: települési és iskolai könyvtár. Kezdetben a nyilvános könyvtárat és az iskolát is a települési önkormányzat tartotta fenn. Jelenleg önkormányzatok nem tarthatnak fenn iskolát, így szükségszerűen más a két könyvtári funkció fenntartója. Erre hivatalosan ellátási szerződést kötnek. Ebben a működtetésre nézve számos formában megegyezhetnek. A KTE-nek arról nincs információja, ezekben melyek a megoldásmódok, így az sem megmondható, hogy a jelenleg érvényes rendeletben lévő szövegrész alkalmazható-e egyértelműen.
- **Javaslat:**
 - v1.: Ha a könyvtárat több szerv közösen tartja fenn, illetőleg működésének költségeihez több szerv járul hozzá, akkor az együttműködési szerződésük alapján kijelölt működtető szerv tekintendő e rendelet hatályában irányító szervként.
 - v2.: Ha a könyvtárat több szerv közösen tartja fenn, illetőleg működésének költségeihez több szerv járul hozzá, akkor az együttműködési szerződésüknek tartalmaznia kell, hogy az állomány nyilvántartásával, ellenőrzésével és az állományból való törléssel kapcsolatos, irányító szervre háruló feladatokat milyen módon látják el.

- **Fordulónapi és folyamatos leltározás**

- A jelenleg érvényes rendelet a két típus közt, azt a megkülönböztetést teszi, hogy a szolgáltatások közben szüneteltethetők-e. Erre nézve most nincs előírás a tervezet 15.§-ában.
- **Javaslat:** Legyen egyértelműbb meghatározása a fordulónapi és a folyamatos leltározásnak.
- **Javaslat:** A leltározási ütemterv tartalmazza a leltározással érintett szolgáltatásokat, azok változását vagy változatlanóságát. (terv. 17.§)

- **Leltározásban résztvevők.**
 - **Kérdésként** merül fel, hogy a 17. § (3) bekezdés szövegének megfelel-e az az iskolai könyvtárakban elterjedt gyakorlat, ha az irányító szerv nem egy személyt, hanem felváltva több személyt jelöl ki a feladatra. Naponta vagy állományrészenként más kollégát beosztva a könyvtáros mellé.
- **Könyvtári vagy más dolgozók**
 - A leltári felelősség esetén a jelenlegi és a tervezet szöveg is a könyvtárvezető és a könyvtári dolgozók felelősségéről szól. Egy iskolai könyvtárban és más intézményi könyvtárakban is, a könyvtár tereit gyakran használják a könyvtáros jelenléte nélkül. Ebből következően más dolgozók, például a más szakos pedagógusok felelőssége is felmerülhet.
 - **Javaslat:** 20. § (2) tervezett szövegében csak dolgozó és ne könyvtári dolgozó szerepeljen.
- **Hitelesség**
 - A jogszabály nem határozza meg, hogy az elektronikus nyilvántartás mitől lesz hiteles. A vonatkozó paragrafus értelmezéséhez, alkalmazásához ez szükséges. (tervezet 10.§ (1))
- Az alábbi paragrafust az aláhúzással jelölt kiegészítéssel javasoljuk pontosítani: 6. § A könyvtár állományához tartozó valamennyi dokumentumon egyedi azonosítót kell feltüntetni vagy hozzárendelni. Egyedi azonosítónak minősül egyedi nyilvántartású dokumentumok esetén a leltári szám, raktári jelzet, számítógépes vonalkód, biztonsági vagy RFID kód, összesített nyilvántartású dokumentumok esetén a beszerzés évének jelzése

Reméljük, észrevételünkkel tudjuk azt a célunkat támogatni, hogy a könyvtárak állományának nyilvántartása a legszakszerűbben és átláthatóan, felesleges terhek nélkül történjen. A felvetett témák részletesebb kifejtésében, a megoldásmódok, stratégia kidolgozásában szakértőink készséggel állnak rendelkezésükre!

Hozzászólásunkat az egyesületi tagság és az érdeklődők tájékoztatására honlapunkon nyilvánosságra hozzuk.

Budapest, 2026. szeptember 15.